

محمود ترایان - تهران

افکار عمومی

افکار عمومی (Public Opinion) فرایندی پویا، پدیدار و پیرسایقه است که به رغم داشتن سابقه‌ای طولانی تا پیش از قرن ۱۸ میلادی کمتر به آن توجه می‌شد به طوری که در مکتوبات، نامی از آن به چشم نمی‌خورد. از آن قرن به بعد، به دلیل تحولات گسترده در زمینه‌های اجتماعی، سیاسی و اقتصادی و همچنین افزایش سطح سواد و زندگی شهروندان اروپایی و به تبع آن نقش و تاثیر هر چه بیشتر مردم در حیات اجتماعی، سیاسی و اقتصادی اصطلاح (Public Opinion) یا افکار عمومی مطرح و رفته رفته از اهمیت فراوانی برخوردار گردید.

از مهمترین عوامل پیشرفت و در سایه آن رشد افکار عمومی، سرعت شکست انگیز تکنولوژی در تمامی زمینه‌ها به خصوص وسایل ارتباط جمعی از قبیل رادیو، تلویزیون، سینما و تئاتر است.

این پیشرفت سریع و اهمیت افکار عمومی به آن قدرتی بخشید که حکومت‌ها از آن به وحشت افتادند و به ناچار در صدد شناخت و سنجش آن برآمدند تا به شکل دلخواه، آن را به خدمت خود گرفته و سمت و سوی آن را مشخص کنند. از افکار عمومی تعاریف متعددی شده است. افکار عمومی پدیده‌ای روانی، اجتماعی و خصیلتی جمعی است و عبارات است از ارزیابی مشترک، روش مشترک و نظر مشترک گروه اجتماعی در یک مساله که همگان به آن توجه و علاقه دارند و در لحظه معینی بین عدم یادی از افراد، اقشار، طبقات یا کل اجتماع نسبتاً عمومیت می‌یابد و از جانب مردم پذیرفته می‌شود.

افکار عمومی چیزی نظیر ابر و دود است که در حالت تراکم و از دور، مشهود و محسوس و از نزدیک نامحسوس است. افکار عمومی مجموعه عقاید افراد یک جامعه نسبت به یک موضوع است که آن افراد درباره آن موضوع دارای منافع و علایق مشترک هستند. این مفهوم از سوی متفکران و نهادهای گوناگون تعاریف مختلفی یافته است که اهم آن عبارتند از:

انجمن جهانی تحقیق افکار عمومی

افکار عمومی نیروی پنهان و آشکاری است که ممکن است به صورت نهان و بالقوه و گاهی به صورت آشکار و بالفعل باشد. این نیرو از ترکیب احساس‌ها، اندیشه‌ها و برداشتهای فردی مردم به وجود می‌آید و ترکیب نیرومندی است که توانمندی آن با میزان تاثیر و قدرت تهاجم عقاید تشکیل دهنده آن متفاوت است.

لرد پرایس

افکار عمومی مجموعه‌ای از مفاهیم، معتقدات، تصورات ذهنی، تعصبات، آمال و آرزوهای مختلف است. افکار عمومی در هم پیچیده و فاقد پیوستگی، شکل و فرم است و روز به روز هفته به هفته تغییر می‌کند. اما در میان این درهم و برهمی (پیچیدگی) هر مساله‌ای که پیش می‌آید به تدریج قوت و صراحت پیدا می‌کند به طوری که مجموعه‌ای از نظرات، ارتباط و پیوستگی با یکدیگر پیدا می‌کنند و شکل و فرم مخصوص به خود می‌گیرند و هر یک از این نظرات را گروهی از افراد کشور پیروی و طرفداری می‌کنند. قدرت و نفوذ

چنین نظراتی وقتی که اکثریت فلاحی از افراد پیرو آن باشند را افکار عمومی می‌نامیم.

جیمز یونگ Young

افکار عمومی قضاوتی اجتماعی است مربوط به گروهی نسبت به موضوعی پر اهمیت پس از آنکه در مورد آن موضوع گفتگوهای عمومی و قابل قبولی صورت گرفته باشد.

دکتر احمد بدر

افکار عمومی عبارت است از بیان آزادانه افکار و آراء انتصاب کنندگان یا کسانی که دارای شرایط ایشان می‌باشند نسبت به مسائلی که عمومی بوده و مردم در آن اختلاف ورزیده‌اند. این بیان آزادانه باید به گونه‌ای باشد که نماینده نظر اکثریت و بیانگر رضایت اقلیت بوده باشد به طور کلی افکار عمومی به مجموعه گرایش‌های ذهنی افراد یک واحد اجتماعی نسبت به موضوعات مطروحه یا مجموعه‌ای از داوری‌های مردم درباره موضوعی خاص در زمانی معین گفته می‌شود.

نکر Necker

وزیر دارایی لویی شانزدهم از جمله کسانی بود که به افکار عمومی به عنوان یک فعالیت سیستماتیک دولتی می‌نگریست و معتقد بود که تنها احمق‌ها، نظریه پردازان خاص یا نوآموزان، نسبت به افکار عمومی بی‌تفاوت هستند.

اهمیت افکار عمومی

در این میان اگرچه اهمیت افکار عمومی بر

مجموعه سیاستمداران کنونی جهان روشن است اما جالب است بدانیم که سال‌ها پیش از این نیز رهبران جوامع، افکار عمومی و اهمیت آن را می‌شناختند مثلاً ابراهام لینکلن در این باره می‌گوید:

افکار عمومی همه چیز است، وجودش دلیل موفقیت دولت مردان است و بی آن هیچ سیاستی پیروز نمی‌شود و پدیده‌ای روانی، اجتماعی با خصلتی جمعی، متشکل و سازمان‌یافته که بر اثر تعامل جدل و در نهایت ارزیابی مشترک افراد پیرامون مسأله مورد توجه و علاقه همگان در یک زمان معین است و در پیدایی آن رادیو، تلویزیون و وسایل مدرن و رسانه‌های همگانی نقش همه جانبه و مداوم دارند.

اما توجه به پدیده و یا مفهوم افکار عمومی در جهان چگونه شکل گرفت؟ پژوهشگران در پاسخ به این سوال می‌گویند که توجه به افکار عمومی سابقه‌ای به درازای طول تاریخ انسان‌ها دارد. در زمان‌های دور، در تمدن‌های کهن و باستانی یونان، ایران و مصر و آثار برجای مانده، از آنها همگی حاکی از توجه به این نیروی بالقوه و سهمگین در تحولات اجتماعی، اما خاموش دارد. تهیه اولین روزنامه و تشکیل مجالس قانون‌گذاری در شهرهای آتن و اسپارت در یونان قدیم و تهیه سنگ نبشته‌ها و نگارش قوانین و فرامین فرمانروایان و قرار دادن

آنها در میادین و در سر راه کاروان‌ها همگی نشان دهنده توجه حاکمان به ایجاد آگاهی‌های لازم در بین مردم و بدست آوردن مشارکت آنان و در نتیجه ایجاد مشروعیت برای خویش است.

اصطلاحاتی همچون افکار عمومی ضمیر باطنی ملت است یا صدای مردم، صدای خداست و افکار عمومی ملکه جهان است، نیز در تایید اهمیت و توجه به افکار عمومی است. اما در عین حال ظهور افکار عمومی نیازمند وجود زمینه و بستر مناسب در جامعه است. دست اندرکاران علوم اجتماعی معتقدند تشکیل افکار عمومی نیازمند مراحل است که توسط یک شخص گروه و یا جمعیتی به وجود می‌آید از جمله:

۱- وجود موضوع یا واقعه‌ای به شکل متمرکز

و یا متناوب

۲- ارتباط موضوع با علایق مردم و از سوی دیگر ارتباط منافع افراد با موضوع

۳- تبلیغ و ترویج موضوع مورد نظر از طریق رسانه‌های جمعی

۴- تطابق و پاسخ‌گویی افکار با نیازهای باطنی و ظاهری افراد و همچنین بالگوهای فرهنگی و جمعی

انواع افکار عمومی

پژوهش‌گران در تقسیم‌بندی افکار عمومی، ابزار جغرافیایی را مورد استفاده قرار داده‌اند. آنان در این تقسیم‌بندی چهار شکل ملی، نژادی و قومی، منطقه‌ای و جهانی را مورد اشاره قرار می‌دهند و در تعریف هر یک می‌گویند:

افکار عمومی ملی، شکلی از این نوع است که دیدگاه اکثریت افراد یک ملت پیرامون یک مسأله عمومی و اساسی را بیان می‌کند. این مسأله معمولاً محل بحث و جدل است. مانند موضوع دخالت و یا رابطه با ایالات متحده آمریکا در

کشورمان

متفکران علوم اجتماعی، افکار عمومی نژادی و قومی، را از افکار عمومی می‌دانند که ممکن است حاکم بر یک یا چند ملت که دارای مشترکاتی، از قبیل نژاد، زبان، دین، تاریخ و... در قبال یک موضوع مهم در برهه‌ای از تاریخ هستند باشد. بر این اساس، هنگامی که مسأله‌ای مهم و اساسی مرزهای جغرافیایی کشورها را زیر پا گذاشته و آنها را نسبت به همدیگر مربوط و متحد سازد، افکار عمومی منطقه‌ای حول یک محور شکل می‌گیرد.

بالاخره افکار عمومی جهانی، به شکلی از افکار عمومی گفته می‌شود که منحصر به جامعه محلی معینی نیست و توافقات گروه‌های متعددی در جهان را شامل می‌شود. مانند عکس العمل و مواضع گسترده‌ای که بسیاری از کشورها پیرامون محیط زیست و یا آزمایشات هسته‌ای اتخاذ کرده‌اند افکار عمومی جهانی را تشکیل می‌دهد.

منابع و مأخذ

- ۱- درآمدی بر افکار عمومی تبلیغ و آوازه‌گری، نوشته رفیق سکری، ترجمه حسین کرمی، فصل هشتم
- ۲- تئوری و عمل در روابط عمومی و ارتباطات، علی میرسعید قاضی، فصل چهارم
- ۳- هنر هشتم، فصل نامه مطالعاتی و تحقیقاتی روابط عمومی، سال دوم، شماره اول

اصطلاحاتی همچون افکار عمومی ضمیر باطنی ملت است یا صدای مردم، صدای خداست و افکار عمومی ملکه جهان است، در تایید اهمیت و توجه به افکار عمومی است

کتاب جامع علوم انسانی

